

209838

II

Alojzy Kinnars.

4

L. Kinnars' archiwum

zamieszczone w Bibliotece

95 22/62

B96b

209838

II

7.8.62r.

6, - 28

Z dziejów archiwum Namiestnictwa we Lwowie.

TREŚĆ: I. Pierwsze lata istnienia. Pierwsze reformy. — II. Registratura gubernium zachodnio-galicyskiego i wydanie jej Księstwu warszawskiemu. — III. Konwencye Austrii i Rosyi z lat 1815, 1821 i 1828 w sprawie wydania aktów. — IV. Ekstradycya aktów gubernialnych w latach 1818—1867. Przegląd aktów wydanych. Przegląd treści registratury gubernium zachodnio-galicyskiego. — V. Akta gubernialne niewydane. — VI. Ekstradycya aktów innych władz prowincjonalnych Galicyi zachodniej i aktów władz centralnych. — VII. Ekstradycya aktów wolnemu miastu Krakowu. — VIII. Akta władz Ks. warszawskiego tyczące się rejonu podgórskiego, zwrócone Austrii. — IX. Akta gubernium lwowskiego odstąpione władzom innym. — X. Szkarbowanie aktów gubernialnych lwowskich.

Pierwsze lata istnienia, pierwsze reformy.

Archiwum Namiestnictwa istnieje od r. 1772 i ma swe własne dzieje, które wykazują, jak materyał aktów, w archiwum tem złożony, z biegiem lat grupował się, jak wzrastał, jak ubywał i znów wzrastał; zależnie od tego, jakim był w danym czasie zakres działania gubernium, którego akta archiwum przechowuje.

Poznanie historii archiwum będzie pożytecznem dla poszukujących w nim, bo ułatwi znacznie zaznajomienie się z archiwum i jego poszczególnymi grupami.

Pierwszą wiadomość o registraturze gubernialnej posiadamy z r. 1785. Kalkulator buchalteryi we Lwowie, Józef Andrzej Weiss, wniósł do Zjednoczonej Kancelaryi Nadwornej we Wiedniu poufne doniesienie, że registratura gubernialna jest w zupełnym upadku. Na to doniesienie Kancelarya wysłała w lutym 1785 adjunkta registratury, Jana Nep. Klanga, do Lwowa w tym celu, aby znajdujące się w tamtejszej registraturze gubernialnej stare akta ugrupował i uporządkował, zbadał przyczyny tego nieporządku i podał środki usunięcia go. Klang wywiązał się z tego zadania i przedłożył w październiku 1785 r. gubernium dziesięcio-arkuszowe sprawozdanie, adresowane do Kancelaryi Nadwornej, które jest źródłem naszych wiadomości o najdawniejszej registraturze gubernialnej.

Pierwsi registratorowie, którzy dość szybko po sobie następowali: Püz, Zäch, Feldhofer i Pielmann, nie posiadali żadnych wiadomości o manipulacyi po registraturach. Każdy z nich porządkował akta wedle własnego systemu. Pielmann sprowadził sobie nawet dzieła, traktujące o registraturach, ale mimo to nie zdołał sprostać zadaniu. Akta rozdzielono na dwa działy; na akta tajne i na t. zw. Rathsregistratur ale pokazało się później, że wśród aktów tajnych były akta, które już z samej natury rzeczy nie mogły być tajnymi. Hr. Auersperg, objąwszy w r. 1774 urząd gubernatora, zastał registraturę w nieporządku takim, że przeważnie nie można było niczego znaleźć i postarał się o sprowadzenie na registratora Franciszka de Paula Hessa. Hess objął registraturę, mając do pomocy jednego adjunkta, jednego registranta i dwu pisarzy dziennych i z tym personelem miał obowiązek nie tylko uporządkować wszystkie akta dawniejsze, ale prowadzić sprawy bieżące. Pracę rozpoczął Hess od podziału całej registratury na cztery działy: Publico-politica et Cameralia, Militaria, Contributionalia, Commercialia. Każdy z tych działów, zwanych departamentami, podzielił na t. zw. rubryki, których w dziale największym (Publico-politica et Cameralia) było 63. Podział ten nie był szczęśliwym, gdyż np. jedna rubryka 16-ta (Geistlichkeit) zawierała tyle aktów co cały departament. Ponieważ podział na rubryki okazał się zbyt ogólnikowym, przeto Hess wprowadził podział dalszy rubryk na subrubryki, w których składał akta pozostające z sobą w związku, opatrywał osobną okładką a na niej

umieszczał liczby i daty znajdujących się wewnątrz aktów. Wobec wzrastających czynności bieżących okazało się jednak niemożliwem dalsze prowadzenie tej pracy około uporządkowania aktów dawnych. Za pracę do r. 1776 dokonaną około dawnych aktów, otrzymał Hess dekretem nadwornym pochwałę za pilność i gorliwość i (niezwykłą jak na te czasy) remunerację w kwocie 200 fl.

Utrzymanie registratury w porządku utrudniało to, że gubernium samo nie miało instrukcyi ustalającej manipulację, t. j. porządek formalny, w jakim sprawy miały być w poszczególnych biurach traktowane. Radey gubernialni mieli zwyczaj przechowywania aktów po swoich biurach a nawet po mieszkaniach prywatnych a do registratury posyłali tylko t. zw. ekstrakty, t. j. krótkie streszczenia aktów załatwionych. Gdy potem który z tych urzędników zmarł, lub przeniósł się gdzieindziej, powstawała trudność wydobyć po nim aktów. Klang przy rewizyi skonstatował, że brak wielu referatów: hr. Pompeo Brigido, hr. Wratisława, Raigersfelda, v. Beckhena, Scheinera i Guinigi. Registratura miała tedy już luki.

W r. 1784 gubernium otrzymało instrukcję, przepisującą manipulację urzędową i wtedy nastąpił nowy podział registratury na dziewięć działów, odpowiadających dziewięciu departamentom, na które dzieliło się wówczas gubernium. Działy te nosiły nazwy następujące:

Publico-Politica.

Publico-Ecclesiastica.

Indicialia.

Cameralia.

Salinaria.

Militaria.

Commercialia.

Contributionalia.

Loterya i Poczta.

Gdy Klang przybył do Lwowa, registratura gubernialna mieściła się w domu Ormianina, handlarza winem, Anziółowskiego. Mieszkanie, w którym ulokowano registraturę, składało się z trzech pokoi niskich i ciasnych tak, że fascykuły nie dały się wszystkie umieścić na sztelazach i akta musiały leżeć na podłodze i na stołach. Całość wyglądała raczej na sklep handlarza makulaturą niż na registraturę gubernialną. Wkrótce potem jednak registratura przeniesioną została do pojezuickiego budynku dykasteryalnego, gdzie dla niej przeznaczono dawną salę biblioteczną, dalej

przytykającą do niej salę, prawie tak samo wielką. dwa mniejsze pokoje a nadto w parterze trzy obszerne sklepy do przechowywania starszych aktów i druków zapasowych. Akta w registraturze wzrastały bardzo szybko. W r. 1783 liczyła cała registratura ogółem 689 fascykułów. wśród których dział spraw duchownych liczył 84 fascykułów. Dział ten w ciągu lat 1784 i 1785 powiększył się o 65 fascykułów. Zwiększyły się też szybko akta spraw, dotyczących osadnictwa, kopalń i warzelni soli, sprzedaży dóbr królewskich, spraw poddańczych i domen rządowych. To też Klang wyrażał obawę, że wielka sala, w której się mieściła dawniej biblioteka Jezuitów, nie długo wystarczy na pomieszczenie aktów registratury, zwłaszcza, że w sali tej mieścił się już zbiór dzieł lekarskich, akta instytutów ubogich a nadto 687 fascykułów aktów, objętych po zniesionej władzy zwanej Juden-Direktion i dlatego zaproponował utworzenie na akta najdawniejsze osobnego archiwum.

Jeszcze w r. 1774 otrzymało gubernium dekret kancelaryi nadwornej (z daty 22. czerwca), nakazujący z aktów dawniejszych utworzyć archiwum gubernialne. Polecenia tego jednak gubernium nie wykonało. Klang zaproponował tedy utworzenie tego archiwum, na które było miejsce w dwu pokojach przyległych do registratury i popierał to tem, że wobec wzrastania nowej registratury wkrótce zabraknie miejsca w sali bibliotecznej i dlatego należy akta najdawniejsze wydzielić zaraz. Osobne przechowanie aktów najdawniejszych uzasadniał Klang nadto tem, że wśród aktów dawnych znajdują się „Revindikations Akten“ (pod którymi Klang rozumiał akta hr. Pergena), będące podstawami prawodawstwa w kraju a nadto oryginalne akta hołdownicze, liczące 18 fascykułów. W aktach hr. Pergena są, wedle Klanga, rzeczy: „die der Nation auf immer Geheimniss bleiben sollen“ i dlatego Klang sądził, że te akta należałoby nawet przewieść do registratury do Wiednia. Sprzeciwił się temu gubernator hr. Brigido z powodu, że akta te są tu właśnie najpotrzebniejsze, bo można się w nich rozglądać i dalej iść drogą, która w nich jest wytyczona. Zresztą akta te są już w Wiedniu w czystopisach w kancelaryi Stanu, więc szkoda kosztów transportu.

Z aktów Pergena Klang porobił wyciągi i streszczenia, do których dodał indeks osobowy i rzeczowy, co wszystko razem stanowi tom oprawny w półskórek z napisem: *Elenchus über die bei Revindizierung Galiziens zwischen dem Grafen von Pergen als bevollmächtigten Kommissär und der geheimen Hof- und Staats-*

kanzlei verhandelte Schriften. W tym wyciągu są streszczenia także i tych aktów, których brak w zbiorze aktów Pergena, mającym dziś dość znaczne luki.

Plan stworzenia archiwum przy registraturze wszedł w wykonanie i akta najstarsze znalazły umieszczenie w archiwum. W r. 1797 gubernium, dając registraturze instrukcyę, przepisało, że dawne akta archiwum mają być pod nadzorem adjunkta, że drzwi do archiwum mają stale być zamknięte a otwierane tylko w razie potrzeby. Od czasu do czasu z nowszej registratury mają być akta przenoszone do starej.

Przyjęła się też inna reforma Klanga, polegająca na tem, że na okładkach fascykułów nie pisano więcej słowami jakie akta fascykuł zawiera, ale dawano na każdej okładce jedynie numer rubryki głównej i ewentualnie numer subrubryki. Ten sposób istniał w registraturach Hof-Kriegs-Ratu w Wiedniu, gdzie go wprowadzono z powodu, że oszczędzał pracę pisania a był niezrozumiały dla nieobeznanych z tą registraturą. System ten zachował się dotychczas.

Porządkowanie dawnych aktów, rozpoczęte przez Klanga, prowadził dalej adjunkt registratury Komarek.

II.

Registratura gubernialna zachodnio-galicyjska i wydanie jej Ks. Warszawskiemu.

W r. 1803 zakres działania gubernium galicyjskiego rozszerzył się, gdyż reskryptem nadwornym z 13. maja rząd polityczny i skarbowy obu Galicyj, wschodniej i zachodniej, złączony został w jeden, z siedzibą we Lwowie i rozpoczął czynności z dniem 1. listopada. Przy tej sposobności gubernium lwowskie zwiększyło się o jednego wiceprezydenta i dwu radców dworu, a liczba radców gubernialnych wzrosła do 13. Dyrektor registratury gubernium zachodnio-galicyjskiego otrzymał polecenie przeniesienia aktów i ksiąg z Krakowa do Lwowa, co się też stało. We Lwowie akta te pozostały w całości tylko do r. 1810. W r. 1809, skutkiem traktatu pokojowego, zawartego w Wiedniu 15. października między cesarzem Franciszkiem II. a Napoleonem, cała Galicya zachodnia czyli nowa, okręg około Krakowa na prawym brzegu Wisły i cyrkuł Zamojski w Galicyi wschodniej, dostały się kró-

lowi saskiemu z tem. że mają być złączone z Księstwem Warszawskim, a wedle artykułu VIII. tego traktatu dokumenty, archiwa, plany, mapy krajów odstąpionych, miasta i twierdze miały w ciągu dwu miesięcy być wydane.

W październiku r. 1810 zgłosili się we Lwowie komisarze Księstwa Warszawskiego: Wincenty Grzymała, Maciej Rembowski, Emilian Iżycki i Ignacy Niezabitowski, ¹⁾ po odbiór aktów.

Z dat poświadczeń, podpisywanych przez komisarzy Księstwa Warszawskiego, okazuje się, że do pierwszych aktów, które im wydano, należały:

A. Akta likwidacyi długów kahałów żydowskich w Galicyi zachodniej z lat 1796—1803.

B. Akta komisyi dla legitymacyi szlachectwa (Adels-Legitimations-Commission). Komisarze polscy oświadczyli, że dla oszczędzenia czasu i kosztów gotowi są te akta odebrać bez wyszczególniania ich. Akta te były następujące:

1. Akta rejestrowane, ułożone wedle porządku alfabety od A do Z i liczące 36 fascykułów (gdyż litery niektóre jak K S liczyły po 2 a nawet po 3 fascykuly). Do aktów tych był registr alfabetyczny.

2. Dwadzieścia pięć (25) fascykułów aktów niezalatwionych z lat 1805—1809, 1 fasc. aktów opracowanych i nieekspedowanych, 1 fasc. reponendów, 1 fasc. aktów mających być wpisany do t. zw. kwaternionów Majestatycznych (Majestäts Quaternen), 1 fasc. zawierający doręczenia certyfikatów szlacheckich, 1 fasc. wykazów referowanych ekszhibitów, 1 fasc. generaliów i przepisów. 1 fasc. miscellaneów, 6 fasc. legitymacyj szlachectwa, którym brak jeszcze legalizacyj podpisów przez cyrkuly, 3 fasc. legitymacyj szlacheckich. ingrosowanych do kwaternionów Majestatycznych, 4 fasc. legitymacyj szlacheckich, mających być ingrosowanemi do kwaternionów Majestatycznych.

3. Protokoły czynności z lat 1801—1809.

4. Repertoryum główne.

5. Dziennik pocztowy.

6. Wykaz mieszkańców Galicyi zachodniej, którym odjęto szlachectwo.

¹⁾ Ignacy Niezabitowski był archiwaryuszem w Ks. Warszawskim przedtem jednak służył w Galicyi jako urzędnik registratury gubernialnej i dlatego gubernator hr. Goess kazał mieć dyrektorowi registratury szczególne oko na Niezabitowskiego.

7. Wykaz mieszkańców Galicyi zachodniej, wyniesionych przez ces. austriacki rząd do stanu szlacheckiego.

8. Dziesięć tomów kwaternionów Majestatycznych.

9. Księga metrykalna 1 tom.

10. Rysunki herbów 1 tom.

11. Jedenaste sztuk dyplomów oryginalnych.

12. Szkatułka z dwoma dyplomami szlachectwa dla Jana i Krystyna Neuman.

Po aktach legitymacyj szlacheckich wydano:

C. Akta w przedmiocie budowy dróg. 1796—1803.

W pierwszych miesiącach wydawano, zdaje się, tylko akta, co do których nie było wątpliwości, że mogą być wydane. Co do innych toczyły się w tym czasie układy między poselstwem saskiem w Wiedniu a Kancelaryą nadworną w sprawie wydania aktów. Rezultatem tych układów był dekret prezydyalny Kancelaryi nadwornej z 20. czerwca 1811, zawierający Najw. rozporządzenie, aby t. zw. zachodnio-galicyjskie registry, t. j. te akta z lat 1796 do 1803 t. j. gdy były prowadzone odrębnie, wydać komisji odbiorczej w tym celu ustanowionej (Übernahmskommission), akta natomiast po r. 1803, jeżeli dotyczą spraw wspólnych Galicyi wschodniej i zachodniej, wydać komisarzom na ich żądanie do przeglądnięcia i przepisania na koszt Księstwa a pod nadzorem ze strony austriackiej, Akta po r. 1803, które dotyczą tylko prowincyj odstąpionych, mogą być wydane bez przeszkody. Wydawanie aktów odbywać się musi w osobnym, do tego celu przeznaczonym, pokoju. Przy wydawaniu aktów należy się tak zachować, aby strona odbierająca nie mogła powziąć podejrzenia, że coś z aktów się zatrzymało. Nadto otrzymał dyrektor registry (Komarek) polecenia poufne następujące:

Obok aktów, które bez wahania można wydać, mogą się przecież znajdować takie, na których zachowaniu może rządowi austriackiemu z różnych względów bardzo zależeć. Do takich zaś należą:

1. „Gegenstände, welche in Absicht auf Nationalgesinnungen verhandelt wurden.“ Te należy w myśl najwyższego rozkazu wyłączyć.

2. Akta, które będą potrzebne do spraw będących jeszcze w toku. Te należy zatrzymać z przyrzeczeniem, że się je później wyda albo udzielić je komisarzom do przeglądnięcia i odpisania.

3. Akta, które choć niewątpliwie dotyczą dystryktów odstąpionych, przecież pozostają w związku z pozostałą Galicyą lub

z byłem Królestwem Polskiem i dlatego mają wartość historyczną. Tych także nie należy wydawać. Gdyby wśród aktów, które bezsprzecznie należy wydać, były takie, których posiadanie miałoby wartość dla monarchii austriackiej, wówczas można sporządzić ich odpisy na koszt tut. rządu dla tut. archiwum. Do tej kategorii należą: Referaty o urządzeniach ogólnych, sprawy fundusze, wykazy i ogólne przeglądy, o ile mają szczególną wartość historyczną albo zasługują na uwagę jako opracowania statystyczne.

4. Zbiory normalistów innych prowincyj austriackich, instrukcje i manipulacyjne przepisy.

5. Wykazy i ogólne przeglądy wraz z dotyczącymi referatami z czasów od złączenia obu Galicyj, dalej

6. Sprawy urzędnicze, wojskowe, wychodźcze, stemplowe i taksalne, które powstały wśród niepokojów w r. 1806 i 1807 albo które mają tendencję polityczną.

7. Akta Uniwersytetu krakowskiego zawierają liczne normy szkolne i dlatego wydzielania tych aktów należy dokonać z szczególną ostrożnością, by nie wydawać aktów, które tu są potrzebne.

8. Należy szczególnie uważać na sprawy, dotyczące należności rządowych lub prywatnych i te należy wydzielić. Do takich spraw należą wszystkie partykularze podróży i sprawy rachunkowe, które nie są jeszcze ostatecznie załatwione.

9. W myśl specjalnego Najwyższego rozkazu pozostać mają wszystkie sprawy, dotyczące t. zw. Allgem. Stiftungsfond. ¹⁾

Dnia 20. września 1811 prezydent krajowy udzieliło dyrektorowi registratury, Komarekowi, jeszcze dalszych wskazówek i wyjaśnień w szczególności, aby w razie, gdyby w aktach znalazł coś o spiskach przeciw istniejącej formie rządu, aktów tych nie wydał i że z aktów wojskowych może wydać te, które dotyczą dyslokacji, magazynów, dostaw i kwaterunków. Akta, dotyczące majątku

¹⁾ Ów „Allgemeiner Stiftungsfond“ obejmował:

1. Majątek duchowny zagraniczny ale położony w Galicyi zachodniej a mianowicie: kapitały, dziesięciny realności.

2. Dobra biskupie, zabrane na skarb państwa.

3. Dobra opactw i kanonij przypadłe na skarb państwa.

4. Dochody z interkalaryów prebend duchownych.

Zarząd majątku, z tych części składowych powstałego, sprawował bezpośrednio rząd, który pobierał dochody. Fundusz ten, utworzony został Najw. rozp. z 12. listopada 1800 na pokrycie potrzeb kultu religijnego i publicznych zakładów naukowych i dobroczynnych.

kościółów i klasztorów istniejących, tudzież duchowieństwa, może wydać.

Z korespondencyi dyrektora Komareka z prezydum okazuje się, że w registraturze zachodnio-galicyjskiej znajdowały się akta komisaryatu krajowego (Landeskommissariatsakten), który urzędował od tego czasu, gdy wojska austriackie wkroczyły do Królestwa Polskiego i obsadziły część tegoż aż do rozbioru i objęcia formalnego Galicyi zachodniej. Akta te miały pozostać, dziś jednak niema ich w archiwum lwowskim. Nadto były akta, dotyczące podatku wojennego i klasowego (Kriegs- und Klassensteuer Akten).

W dalszym toku ekstradycyi wydano Księstwu Warszawskiemu :

D. Akta i plany, tyczące się kopalń siarki w Swozowicach z lat 1807—1810.¹⁾

E. Akta, dotyczące kapitału 300.000 zł. polskich, ofiarowanego na rzecz ubogich przez biskupa poznańskiego Młodziejowskiego a ulokowanego na majątku fideikomisarnym Pinczów w posiadaniu Margrabiego Franciszka Wielopolskiego-Myszkowskiego zostającym.

F. Dnia 3. lutego 1812 komisarze Księstwa Warszawskiego odebrali akta zachodnio-galicyjskiej registratury. Akta te wydano im „per Pausch und Bogen“ fascykułami i na rewers, w którym uwidoczniono tylko ilość fascykułów i przedmiot treści. Wykazu numerów aktów wydanych nie sporządzano. Ogółem wydano im 406 fascykułów. Była to tylko część registratury zachodnio-galicyjskiej a mianowicie akta tylko pierwszych czterech departamentów registratury, która liczyła ogółem ośm departamentów. Zamiast reszty dał dyrektor registratury Komarek komisarzom polskim dnia 30. grudnia 1812 tylko pobieżny wykaz aktów pozostałych wedle materyi.

Nadto pozostały we Lwowie wszystkie akta, dotyczące Galicyi zachodniej, które po dniu 1. listopada 1803. jako daty złączenia Galicyi zachodniej ze wschodnią w jedno gubernium z siedzibą we Lwowie, tam dopiero powstały.

Przy końcu grudnia 1812 komisarze Księstwa Warszawskiego wyjechali ze Lwowa i upoważnili do odbioru dalszych aktów i dokumentów, już do wydania przygotowanych, Malawskiego, sekre-

¹⁾ Akta te zwrócił rząd Królestwa Polskiego rządowi austriackiemu w r. 1817.

tarza generalnej dyrekeyi dóbr i lasów państwowych Księstwa Warszawskiego, Malawski jeszcze w styczniu 1813 podjął akta dwu spraw, ale na tem ekstradycya aktów urwała się, jakkolwiek jeszcze wiele aktów, dotyczących Galicyi zachodniej, zostało we Lwowie.

Obok aktów gubernialnych komisarze Księstwa Warszawskiego odebrali z prokuratoryi skarbu akta i dokumenty, dotyczące majątku państwa, pobożnych fundacyj i duchowieństwa w Galicyi zachodniej w cyrkule Zamojskim lub okręgu krakowskim położonego, a z buchalteryi akta i dokumenty, tyczące się taryf i lustracyi podatku 10 i 20 grosza, podymnego, czopowego i pogłównego żydowskiego.

III.

Konwencya Austrii i Rossyi z lat 1815, 1821, 1828 w sprawie wydania aktów.

W dniu 3. maja 1815 dwory wiedeński, petersburski i berliński zawarły w Wiedniu konwencyę z powodu zmiany, której uległo Księstwo Warszawskie. Ta konwencya, jak wiadomo, uchwaliła złączenie Księstwa Warszawskiego, po okrojeniu go na rzecz Prus, z państwem rosyjskiem i zwróciła Austrii dystrykty cyrkulów złoczowskiego, brzeżańskiego, tarnopolskiego i zaleszczyckiego oderwane od Galicyi wschodniej postanowieniem pokoju wiedeńskiego z r. 1809.

W konwencyi tej oba dwory zgodziły się ustanowić komisję w Warszawie, której zadaniem będzie sporządzić przegląd pretensyj do rządów ościennych, sprawdzić obrachunki, pochodzące z wzajemnych pretensyi stron kontraktujących i zlikwidować pretensye poddanych do rządów. Wydział tej komisyi miał bezzwłocznie oddawać kaucye, złożone przez poddanych obu dworów odnośnym rządóm a depozyta, które są przeniesione gdzieindziej, oddawać sądom, do których należą. Artykuł XXXVI. tej konwencyi przepisał, że wszystkie dokumenty, plany, karty i dowody, które się znajdują w archiwach jednej lub drugiej ze stron kontraktujących, mają być wzajemnie wydane temu państwu, którego terytoryum dotyczą. Jeżeli dokument dotyczy obu stron, to strona, która go posiada, może go zatrzymać, powinna jednak wydać stronie drugiej odpis widymowany i legalizowany. Artykuł XXXVII. postano-

wił, że akta administracyjne mają być podzielone i każdej ze stron kontraktujących ma być wydana ta część, która dotyczy jej terytorium. Tę samą zasadę zastosuje się do ksiąg i aktów hipotecznych a w wypadku, przewidzianym w artykule poprzednim, ma się wydawać odpisy legalizowane.

Postanowień tego traktatu o wzajemnej ekstradycyi aktów i depozytów nie wykonano, ponieważ komisarze ekstradycyjni obu dworów nie mogli się zgodzić na postępowanie jednakowe. Dopiero w konwencji, zawartej w Wiedniu 29. czerwca 1821, dwór wiedeński i petersburski przyrzekł sobie wzajemnie ustalić postępowanie ekstradycyjne. Na konwencji w Wiedniu 4. marca 1825 obaj komisarze pełnomocni dworów wiedeńskiego i persburskiego (Metternich i Tatiszczew) zgodzili się na sposób wydawania kaucyj, depozytów sądowych, dokumentów, planów i map. Na zasadach, wówczas uchwalonych, zawarły dwory wiedeński i petersburski w Wiedniu dnia 24. kwietnia 1828 nową konwencję o przedmiocie wzajemnych należności Austrii i Królestwa Polskiego.

Artykuł XIII. tej kowencji postanowił, że w celu zupełnego wykonania artykułów XXXV., XXXVI. i XXXVII. traktatu wiedeńskiego z 3. maja 1815 (postanawiających o wzajemnem wydaniu sobie depozytów, kaucyj i dokumentów) obie strony wyznaczają komisarzy, których obowiązkiem będzie stosować się ściśle do zasad ustalonych w tejże konwencji z r. 1828. Zasady te odnośnie do wydawania aktów, zawarte są w art. XXVI., XXVII. i XXVIII. tej konwencji.

Art. XXVI. postanawia, że wszystkie dokumenty, akta administracyjne. mapy, plany, dotyczące terytorium dawniejszej Galicji zachodniej, albo cyrkułu zamojskiego, albo dotyczące osób, gmin albo korporacyj w tychże krajach, które się jeszcze z jakichkolwiek bądź powodów znajdują w Galicji wschodniej u austriackich władz sądowych, administracyjnych lub kasowych, mają być w całości wydane rządowi polskiemu. Akta władz sądowych cywilnych i kryminalnych Galicji zachodniej, które z jakiegokolwiek bądź powodu przechowują się dotąd u władz austriackich, mają być w komplecie i bez wyjątku wydane Królestwu Polskiemu bez względu na to czy pochodzą z czasów dawnych rządów polskich, czy też z czasów rządów austriackich. Z aktami mają być wydane dokumenty, wyroki sądowe, protokoły, rejestry, repertorya, księgi depozytów, rachunkowe i tabularne, tudzież inne podobne księgi, które dotyczą dóbr i posiadłości wszelkiego rodzaju lub dotyczą gmin lub korporacyj prowincyj odstąpionych.

Ponieważ w myśl rozporządzenia z r. 1806 fiskus wschodnio-galicyski miał *forum privilegiatum* w sądzie krajowym i w sądzie apelacyjnym we Lwowie, przeto z registratury tych obu instancyj należy wybrać wszystkie akta i dokumenty, prowincyi tej dotyczące, które tam złożono z okazji procesów z fiskusem i wydać je rządowi polskiemu.

Akta i dokumenty magistratów i justycyaryatów cyrkułu zamojskiego, które wywieziono za granice tego cyrkułu podczas wypadków r. 1809 i które z jakiegokolwiek bądź powodu znajdują się u władz austriackich, mają być wydane.

Z registratur sądu krajowego i sądu apelacyjnego we Lwowie ma się wydzielić wszystkie akta, dotyczące terytorium, osób, gmin, korporacyj cyrkułu zamojskiego i to zarówno te, które pochodzą z czasów rządów polskich, jak i te, które pochodzą z czasów rządów austriackich. Tylko akta sądu grodzkiego bełzkiego nie będą wyłączone, ponieważ część tego okręgu należy do Galicyi wschodniej i byłoby trudno odłączać tę część, która dotyczy terytorium, znajdującego się w Królestwie Polskiem. Akta grodzkie grabowieckie i horodelskie mają być wydane rządowi polskiemu wraz z indeksami. Rząd, który będzie posiadał oryginały, powinien będzie drugiemu wydawać autentyczne wyciągi dla jego potrzeby bezpłatnie, stronom zaś interesowanym za uiszczeniem kosztów kancelaryjnych.

Z aktów władz administracyjnych mają być wydane akta wszystkich władz administracyjnych i kasowych, które pochodzą z czasów rządów polskich albo z czasów rządów austriackich. Następnie wydane być mają akta komisji prowizorycznej, która miała zadanie organizowania Galicyi zachodniej.

Akta gubernium zachodnio-galicyskiego, prokuratorowi skarbowej, administracyi dóbr państwowych i innych władz prowincjonalnych, które aż do złączenia obu Galicyj pod jednym rządem, były złożone w Krakowie a po połączeniu we Lwowie, tudzież te, które w czasie wojny w r. 1809 wywiezione zostały poza granicę Galicyi zachodniej, wreszcie te, które z jakiegokolwiek powodu znajdują się we Lwowie u którejś z władz austriackich, mają być wydane. Wydane być mają akta, dotyczące Galicyi zachodniej, które po złączeniu obu Galicyj pod jednym gubernium, powstały w registraturach tej władzy we Lwowie.

Akta kas lokalnych, ich podręczniki, dzienniki, rejestry i księgi rachunkowe, które podczas wojny w r. 1809 wywieziono za granicę Galicyi zachodniej, mają być wydane.

Wydane być mają akta zarządu kopalni, akta inkameracyi dóbr i te, które dotyczą kupna i dzierżaw dóbr, akta, rejestry i księgi rachunkowe funduszu zw. Krupka i Miniam, akta, dotyczące zaopatrywania Księstwa Warszawskiego w sól, jednym słowem, wszystko co może interesować mieszkańców odstąpionej prowincyi i rząd, pod którym pozostają obecnie.

Rządowi Królestwa Polskiego ma się wydać wszystkie akta władz lokalnych administracyjnych byłego cyrkułu zamojskiego zarówno te, które pochodzą z czasów rządów polskich, jak i te, które pochodzą z czasów rządów austriackich, a które w czasie wojny w r. 1809 z cyrkułu tego wywieziono lub też z jakiegokolwiek powodu przeniesiono do władzy centralnej w Galicyi wchodniej. Z registratury gubernium lwowskiego wyda się wszystkie akta, odnoszące się do cyrkułu zamojskiego, jego mieszkańców, gmin, korporacyj z wszystkimi pismami i dokumentami rządowi polskiemu.

Wydane będą akta, znajdujące się u władz centralnych, administracyjnych i sądowych w Wiedniu, a dotyczące się prowincyj odstąpionych. Z tego zatrzyma się tylko te akta, które dotyczą całego państwa austriackiego (*l'ensemble*) i których nie można oddzielić bez naruszenia kompletu registratur innych prowincyj. W tym ostatnim wypadku rząd austriacki zobowiązuje się na koszt własny wydawać rządowi Królestwa Polskiego, tudzież rządowi wolnego miasta Krakowa odpisy i wyciągi, których rządy lub ich poddani potrzebować będą. Władze centralne w Wiedniu polecają registraturom, by, o ile to będzie możliwe, wybrały wszystko co wyłącznie dotyczy Galicyi zachodniej i cyrkułu zamojskiego i ten dział aktów odesłały do gubernium, które wręczy go komisarzom polskim. Nawzajem rząd polski każe wybrać wszystkie akta i dokumenty, które dotyczą terytorjum, osób, gmin, korporacyj rejonu Krakowskiego, które się z jakiegokolwiek powodu znajdują u władz administracyjnych lub sądowych lokalnych lub centralnych obecnego Królestwa Polskiego i wyda je rządowi austriackiemu. Tę ekstradycyę obowiązują zasady te same, które przepisane są dla wydawania aktów i dokumentów Galicyi zachodniej i cyrkułu zamojskiego i władze sądowe i administracyjne Królestwa Polskiego mają zarządzić wybranie wszystkich

aktów, o które chodzi, i doręczyć je komisarzowi polskiemu we Lwowie. który je odda władzy austriackiej we Lwowie.

Art. XXVII. konwencji z r. 1828 przepisuje, że we wszystkich wypadkach, gdzie jakiś akt lub dokument może służyć do wspólnego użytku obu państw, trzymać się ściśle należy zasady. wypowiedzianej w art. XXXVI. traktatu z r. 1815, który postanawia, iż strona, która akt posiada, ma drugiej wydać na jej koszt odpis legalizowany.

Art. XXVIII. tej konwencji postanawia, że w ciągu trzech miesięcy, od dnia ratyfikacji tej konwencji, obie strony kontraktujące zarządzają wybieranie dokumentów, depozytów i kaucyj wedle zasad, w artykułach poprzednich postanowionych, tak, aby po upływie tego terminu komisarze, od obu stron mianowani i we Lwowie przed upływem tego terminu zebrani, mogli bezzwłocznie przystąpić do ekstradycyi i tę pracę bez zwłoki i przeszkód w ciągu sześciu miesięcy, licząc od dnia pierwszej konferencyi obojga komisarzy, lub gdy można wcześniej, ukończyć. Komisarze ekstradycyjni prowadzić będą protokół ekstradycyi, ¹⁾ do którego dołączać będą potwierdzone konsygnacye wzajemnie wydawanych przedmiotów. Na końcu sporządzą *in duplo* akt o zakończeniu swych prac.

ALOJZY WINIARZ.

(Dokończenie nastąpi).

¹⁾ Protokoły te z lat 1828—1830, 1838—1845, 1847—1850, 1863 znajdują się w aktach prezydyalnych Namiestnictwa.

Z dziejów archiwum Namiestnictwa we Lwowie.

(Dokończenie).

IV.

Ekstradycya aktów gubernialnych w latach od 1818 do 1867. Przegląd aktów wydanych. Przegląd treści registratury zachodnio-galicyskiej.

Pomimo, że dopiero konwencya z r. 1828 ustaliła sprawę wydawania aktów, ekstradycya aktów odbywała się już od r. 1818. Już tym roku bawił we Lwowie Starzyński, komisarz Królestwa Polskiego, upoważniony do odbioru aktów i depozytów pismem ks. Zajączka z 19. sierpnia 1818. Z początkiem r. 1819 przybył do Lwowa jako komisarz do odbioru aktów Sylwery Strzelecki, radca Prokuratorji Generalnej Królestwa Polskiego i zajmował się zrazu odbiorem aktów spraw pilniejszych, po czem zażądał wydania aktów gubernium zachodnio-galicyskiego i cyrkułu zamojskiego, których część tylko odebrało Ks. Warszawskie w r. 1812. Strzelecki nie zadowolili się jednakowoż tem co komisarze Ks. Warszawskiego i nie zgodził się na wydawanie mu aktów fascykulami ze spisem liczb w każdym fascykule zawartych, ale żądał, aby wszystkie akta poukładać wedle materyi i spraw wedle gmin, parafij, miejscowości, osób, dóbr, tenut i sporządzić spis tego w dwu egzemplarzach. Skutkiem tego gubernium poleciło 21. lipca 1820 registraturze wydzielić akta gubernialne Galicyi zachodniej i cyr-

kułu zamojskiego, ułożyć je wedle spraw w t, zw. rektyfikaty i sporządzić spisy; co registratura uskuteczniła w niespełna dwu latach bo 12. kwietnia 1822.

Akta wydane dotyczyły Galicyi zachodniej z lat 1796 do 1810 i cyrkułu zamojskiego z lat 1772—1810 i były treści następujące:

Akta Galicyi zachodniej	Akta cyrkułu zamojskiego	Fascykułów
1. Skultäten z r. 1796—1810	Z r. 1772—1810	2
2. Koscherfleisch und Licht- erzündungs Gefäll z roku 1803—1810	"	8
3. Subsidium charitativum z r. 1803—1810	"	
4. Privatbrückenmauth z r. 1803—1810	"	
5. Städte 1796—1810	"	71
6. Geistlichkeit aller Ritus listopad 1803—1810	"	62
7. Untertanssachen 1796 do 1810	"	22
8. Sanitäts- und Armen-Insti- tute 1796—1810	"	50
9. Provisoria momentanea 1796—1810	"	12
10. Commercialssachen 1796 do 1810	"	38
11. Polizeisachen 1795—1810	"	25
12. Domainensachen 1796 do 1810	"	116
13. Tabaksachen 1796—1810	"	2
14. Postsachen " "	"	10
15. Münz- Berg- und Salzwesen 1796—1810	"	15
16. Stempel- und Taxwesen 1796—1810	"	45
17. Tranksteuerwesen 1796 do 1810	"	18
18. Staatspapiergeld 1796 do 1810	"	2
19. Skurowegefall 1796—1810	"	4
20. Staatsobligationen 1796 do 1810	"	5

Akta Galicyi zachodniej	Akta cyrkułu zamojskiego	Fascykułów
21. Steuerwesen 1796—1810	Z r. 1772—1810	68
22. Stassower distriktsämtliche Akten ¹⁾ 1796—1810	"	3
23. Militärwesen 1803—1810	"	56
24. Publico politica 1803 do 1810	"	43
25. Krupka und Kahalschulden 1803—1810	"	1
26. Iudicialwesen 1803—1810	"	46
27. Bauwesen " "	"	1
28. Ansiedlung " "	"	1
29. Judenwesen " "	"	9
30. Schulwesen " "	"	30
Gołaber Starostei	"	1
Sandomirer Benediktiner	"	1

Wszystkich aktów razem było zatem 767 fascykułów, które podzielono na 2078 rektyfikatów, opatrzonych podwójnym spisem liczb. Do wszystkich rektyfikatów sporządzono indeks, liczący 36 tomów.

W czasie od 1819 do 1823 odbierał akta Sylwery Strzelecki a od r. 1823 do 1830 Stanisław Jagielski, referendarz Stanu, kawaler orderu św. Stanisława.

W czasie powstania w r. 1831 była przerwa w wydawaniu aktów a dopiero w czerwcu 1832 Paskiewicz zwrócił się do gubernium lwowskiego z propozycją dalszej ekstradycyi, która też formalnie trwała aż do roku 1867 włącznie ale już bez obecności komisarza Król. Polskiego.

Akta odbierał dom bankowy lwowski Hausner i Violand od r. 1838. Rząd austriacki przez cały czas ekstradycyi 1818—1867 miał komisarza ekstradycyjnego, którym był zawsze jeden z radców apelacyjnych a mianowicie: do czerwca 1829 Karol v. Wittig, kawaler orderu św. Stanisława, do 13. czerwca 1831 r. Füger v. Rechtborn, do 1842 br. Päumann, do 1849 (wrzesień) Karol

¹⁾ Akta te wywiózł w r. 1809 wobec zbliżających się wojsk polskich komisarz powiatu staszowskiego w cyrkule radomskim br. Hartitsch i umieścił je w urzędzie cyrkularnym w Wadowicach.

Herold v. Stoda, do czerwca 1863 Karol v. Pflichtenheld a po nim, jako ostatni komisarz ekstradycyjny, dr. Karol Hillbricht.

W r. 1867 rząd rossyjski zgodził się na rozwiązanie komisji ekstradycyjnej dla aktów i depozytów i radca Hillbricht uwolniony został od obowiązków komisarza ekstradycyjnego a akta komisji ekstradycyjnej złożono w archiwum Namiestnictwa, w którym się dotąd znajdują. Ewentualne sprawy dalsze miał załatwiać ówczesny departament VI. Namiestnictwa.

Tok postępowania przy wydawaniu aktów komisarzom Królestwa polskiego był niezmiernie rozwlekły. Komisarz polski pisał notę do c. k. austriackiej komisji ekstradycyjnej i żądał wydania pewnych aktów. Austriacki komisarz ekstradycyjny osobnem pismem przedkładał tę notę gubernium. Gubernium osobnem pismem polecało dyrekcyi registratury wyszukanie tych aktów. Dyrekcyja registratury po wyszukaniu przedkładała te akta gubernium. Gubernium akta te posyłało odpowiedniemu departamentowi, prokuratorowi skarbu, buchalteryi do opinii czy akta te można wydać rządowi polskiemu a w razie, gdy gubernium miało jeszcze pewne wątpliwości posyłało akta do kancelaryi nadwornej w Wiedniu. Gdy już wszystko było ustalone, gubernium osobnem pismem przesyłało akta c. k. austr. komisarzowi ekstradycyjnemu, który je wydawał polskiemu komisarzowi z konsygnacją wszystkich numerów aktów wydanych i napisem, podającym treść sprawy. Konsygnację tę polski komisarz podpisywał przy odbiorze i oddawał komisarzowi austriackiemu, który konsygnację tę osobnem pismem przedkładał gubernium a gubernium osobnem pismem posyłało registraturze, która miała wszystkie dowody odbioru aktów składać i przechowywać. Nie dziwnego, że przy takim sposobie postępowania przychodziło do konfliktów między komisarzami obu stron, które gubernium musiało łagodzić.²⁾

Prócz aktów wydano rządowi polskiemu mapy, plany i księgi, a mianowicie:

Mapę całego miasta Lublina w trzech oddziałach.

Plan zamku lubelskiego, parteru i I-go piętra.

¹⁾ Komisarz polski Jagielski nie dawał się odstraszyć trudnościami, które mu czynili dyrektorowie registratur i nie zadowalał się odpowiedzią, że czegoś niema ale konsekwentnie reklamował należne mu akta a w razie potrzeby zwracał się do Wiednia. Urzędnicy austriaccy nie lubili go a Salzverschleissdyrektor z Wieliczki pisze o nim do gubernium: „bei dem bekannten arglistigem Karakter des obgedachten Jagielski“.

Kopię mapy, regulującej granice pomiędzy Prusami a byłą Galicyą zachodnią z r. 1797, składającej się z 41 arkuszy wraz z książką oprawną, opisującą te granice w języku francuskim. Oryginał tej mapy wraz z aktami demarkacyjnymi znajdował się wówczas w tajnej kancelaryi nadwornej i państwowej

Z ksiąg wydano :

Protokoły czynności cyrkułu krakowskiego z roku 1809 (do 15. maja).

Protokoły czynności cyrkułów zachodnio-galicyjskich i cyrkułu zamojskiego z lat 1808 i 1809.

Protokoły czynności gubernium zachodnio-galicyjskiego od 1. marca 1796 do 20. października 1803.

Indeksy do aktów registratury gubernium.

Dla ułatwienia przeglądu treści aktów, które stanowiły registraturę zachodnio-galicyjskiego gubernium w latach 1796—1803, służyć może podany tu rozkład tej registratury na 8 departamentów:

Dep. I.

- a) Wirksamkeit und Manipulation sämtlicher Stellen.
- b) Visitation der Länder und untergeordneten Behörden.
- c) Beamtenanstellung sämtlicher Stellen, deren Beeidung, Gehaltsanweisung, Quartiergelder, Remunerationen, Reisepartikularien, Pensionierung, Quiescierung und Malversationen.
- d) Kanzleisachen.
- e) Strafgelder.
- f) Gränzsachen.
- g) Ständische Verfassung.

Dep. II.

- a) Seelenbeschreibung.
- b) Tauf- Trau- und Sterberegister.
- c) Ein- und Auswanderung.
- d) Ehesachen.
- e) Toleranz.
- f) Judenangelegenheiten.
- g) Militärgegenstände.

Dep. III.

- a) Geistliche Angelegenheiten überhaupt und deren Zehent.
- b) Stiftungs- und Religionsfond.
- c) Erziehungs- und Studiensachen, dann Studien- und Normalschulfond.

Dep. IV.

- a) Standeserhöhungen.
- b) Inkolats Verteilungen, Wappenbriefe, Ehrentitel und Orden.
- c) Privilegien.
- d) Zensurssachen.
- e) Landespolizei.
- f) Dienstbotenordnung.
- g) Majorate, Fideikommisse und Amortisations-Sachen.
- h) Pasquille und geheime Gesellschaften.
- i) Persönliche Sicherheit.
- k) Iustiz- und Kriminalangelegenheiten.

Dep. V.

- a) Sanitäts- und Armensachen.
- b) Versatzämter.
- c) Markt- Müller- Bäcker- Fleischer- Feuerlösch- und Handwerks-Ordnung.
- d) Schank- und Kaffehäuser.
- e) Sicherheit der Ehre.
- f) Gränz- und Besitzstreitigkeiten.
- g) Städtische Angelegenheiten.
- h) Verwaltung und Gebahrung des städtischen und Gemeinde Vermögens.
- i) Lotto und andere öffentliche dann Hazardspiele.
- k) Maass und Gewicht.
- l) Gold- und Silberwaaren.

Dep. VI.

- a) Landwirtschaft.
- b) Wiesenbau, Vieh- und Bienenzucht.
- c) Wald- und Jagdordnung.
- d) Deiche, Wasserbau und Moraste-Austrocknung.
- e) Zehent.
- f) Untertanssachen und deren Aufgaben.
- g) Elementarschäden und Viehseuchen.

Dep. VII.

- a) Manufakturen, Zunft- und Fabrikssachen und Zeichnungsschulen.
- b) Handelssachen.
- c) Jahrmärkte und Mäckerordnung.
- d) Strassen- und Brückenbau.
- e) Mauth und Zollsachen.

f) Kommerzialfuhrwesen, Vorspann, See- und Flussschiffahrt.

g) Schiffbau.

Dep. VIII. I. Abteilung :

a) Finanz- und Domainen-Sachen.

b) Münz-, Berg-, Salz- und Postgegenstände.

c) Flussszölle.

II. Abteilung :

a) Tax-, Tabak- und Stempelsachen.

b) Erbsteuer und Fiskalerbfolge.

c) Abfahrts-geld und ius albinagii.

d) Mortuarten.

e) Steuerwesen insgesamt.

f) Kassasachen.

g) Kautionen der Beamten und Weiber Verzichts-Reverse.

h) Landesfürstliches Kreditwesen.

V.

Akta niewydane.

Mimo ekstradycyi musiały niewątpliwie zostać w registraturze lwowskiej pewne akta z registratury gubernium zachodniogalicyskiego i pewne akta z gubernium galicyjskiego po r. 1803 pochodzące, a Galicyi zachodniej dotyczące. Wszak poufna instrukcja jeszcze z r. 1811 nakazywała dyrektorowi registratury zatrzymać pewne akta. Mimo to dziś niema w archiwum Namiestnictwa ani jednego fascykułu, któryby w sobie mieścił te zatrzymane akta gubernium zachodniogalicyskiego. Zachował się jedynie Normalienbuch für das westgalizische Landesgubernium 1796, 1797, 1798 tom I., Generalien Buch 1796—1809 w 12 tomach w dwu egzemplarzach i Normalien-Buch I. Band 1796—1809 (tom 1) a nadto w dwu egzemplarzach dwutomowy Hauptindex über die sämtlichen westgalizischen Ortschaften.¹⁾

Ślad po aktach zatrzymanych pozostał jedynie w sprawozdaniu dyrektora registratury (v. Kukss) z r. 1827 do gubernium,

¹⁾ Winiarz : Archiwum Namiestnictwa we Lwowie. Przewodnik naukowy i literacki. 1909. Jeden egzemplarz tego indeksu jest w archiwum Ministerstwa spraw wewnętrznych.

w którym przedkłada wykaz aktów, które powinny pozostać i nie być wydane. Z wykazu tego wyjmujemy te, które mają większe znaczenie.

Westgal. Gub. Akten:

Ortschafts-Verzeichnisse.

Hofreisen.

Anstellungen beim Krakauer Bücherrevisionsamte.

Allerhöchste Entschliessung der politischerseits zutreffenden Landeseinrichtungen und sonstiger Vorbereitungsanstalten zur Einrichtung der Universitäts- und Schulsachen dann Ausmessung dieser Provinz.

Demarkationsgründe und Behandlung der Kourriere fremder Mächte durch die Gränzzollämter.

Einverleibung des Studienfondes dem allgemeinen Studienfonde.

Einführung und Errichtung der deutschen und lateinischen Schulen, Anstellung, Gehaltsanweisung und Pensionierung der Lehrer und Professoren.

dass die Beiträge zum Unterhalte des medizinisch-chirurgischen Studiums aufzuhören haben.

Regulierung der Krakauer Universität.

Ertheilung der medizinisch-chirurgischen Doktorwürden an der Krakauer Universität.

Wahl eines Dekans bei der medizinischen Fakultät an der Krakauer Universität.

Anweisung des jährlichen Unterhaltsbeitrages der Wegrower Akademie.

Antrag zur Bildung deutscher Lehrer und Normalschullehrerstellen. Verleihungsgesuche.

Krakauer Universitätshäuser-Verkauf und Vermiethung.

Krakauer Universitäts-Regulierung, deren Vermögen in Gütern, Kapitalien und sonstigen Einkünften.

Stipendien zur Bildung der Jugend in dem landwirtschaftlichen Unterrichte für westgalizische Jünglinge.

Gründe durch den Demarkationsgränzzug getheilte.

Verleihung der Huldigungsdenkmünzen und Vertilgung der Revolutionsschriften.

Erhebungsprotokoll des Gubernialrats v. Schulz über den Aktiv- und Passivstand der Krakauer Universität und dessen Korrespondenz:

Ostgal. Gub. Akten :

Besetzung der Lehrerstellen an dem Zamość'er Gymnasium.
Errichtung einer philosophischen Lehranstalt daselbst nebst Besetzung der Lehrkanzeln.

Westgal. Gub. Akten :

Verlassenschaftsabhandlung nach dem Krakauer Fürstbischof Turski und Forderungen der geistlichen Körperschaften und des Stiftungsfondes an dieselbe.

Bistums Administrierung und Abfuhr der Interkalareinkünfte.

Regulierung der Diözesen (ein h. Orts gemachter Antrag)

Übersetzung des Tarnower Bistums nach Kielce.

Kirchen- Pfarr- und Schulbaukonkurrenz (ein Zirkularentwurf der zur Bestätigung h. Orts vorgelegt wurde).

Heiligung der Sonn- und Feiertage und Verbot an diesen Tagen Jahr- und Wochenmärkte zu halten. (Patents-Entwurf.)

Ostgal. Gub. Akten :

Bericht des Belzer Kreisamtes über das Wahlrecht der Bischöfe, Äbte und Prälaten.

Westgal. Gub. Akten :

Toleranzsachen.

Verrechnungs- und Vertheilungsart der Interkalareinkünfte.

Einziehung der Zehende und sonstiger Einkünfte der auswärtigen Geistlichkeit.

Stiftungs- und Religionsfond.

K. preussische Verordnung wegen Einziehung der dortlands befindlichen Güter und sonstiger Einkünfte der westgal. Geistlichkeit.

Zehendsachen.

Dem niederösterreichischen Wegbaufonde aus den Stiftungsfondsüberschüssen erfolgtes Darlehen.

Einziehung sämmtlicher in Westgalizien befindlichen Güter und sonstigen Vermögens der auswärtigen Geistlichkeit für den Staat.

Anträge hinsichtlich des Zehendsregulativs.

Ostgal. Gub. Akten :

Szczebrzeszyner Minoriten-Kloster-Kirche abgeliefertes Kirchensilber und Kapitalien.

Zamość'er Minoriten-Kapitalien.

Tomaszower Extrinitarier-Kloster-Effekten-Verkauf und deren Kapitalien.

Hrubieszower Dominikaner-Kapitalien.

Kryłower Reformaten-Kapelle-Verkauf.

Hrubieszower g. k. Kirchenmauer-Verkauf, Kirchensilber-Einlösung und das bei dem dortigen Judenkahal haftende Kapital. Zamość'er Seminariums verkaufte Mobiliarvermögen.

Chełmer Bischofs Aloisius Alexandrowicz; dessen Verlassenschaftsmasse-Abhandlung.

Zamość'er St. Katharina-Kapelle eingezogenes Vermögen.

Kapital des Zamość'er Spitals montis pietatis in öffentl. Fond angelegt.

Westgal. Gub. Akten:

Sanitätsangelegenheiten. Im Allgemeinen getroffene Massregeln.

Ostgal. Gub. Akten:

Zamość'er barmherzige Schwestern und Bruderschafts-Kapitalien, dann Veräusserung des Klosters daselbst.

Westgal. Gub. Akten. Kreisamtsunterkünfte und Kreisarrondierung.

Abgränzung der Provinzen Ost- und West-Galizien.

Vereinigung beider Galizien.

Übersiedlung der Ämter und Beamten von Krakau nach Lemberg.

Akten-Absonderung von den nach Westgalizien abgetretenen Kreisen Bochnia, Myślenice und Sandec.

Wirksamkeit und Manipulation der Stellen.

Entwurf des Edlen Zakrzewski zur Regulierung des Judenwesens.

Anträge zur Organisierung der Magistrate.

Behandlung der in das Land eintretenden Fremden dann hinsichtlich der dem Schiffsvolke bei Salz- und Getreide-Defluationen zu ertheilenden Pässe (h. Orts gemachte Anträge).

Installations-Feierlichkeit des k. k. Appellationsgerichtes in Westgalizien und Beedigung der Beamten.

Anträge wegen der in Untertanssachen zu treffenden Veränderungen und Verifizierung der Untertansschuldighkeits-Inventarien.

Ausser Umlauf gesetztes preussische Geld und polnische Kupfermünzen.

Münzregulierungs-Patent.

Einzinsung des im Żywiecer Schloss aufbewahrten polnisch-republikanischen Silber- und Goldschatzes, dann sonstiger zurück-

gelassenen Pretiosen und Eigentums der vormaligen Revolutionsregierung.

Behandlung der untauglichen polnischen Domainen-Beamten.

VI.

Ekstradyceya aktów innych władz prowincjonalnych Galicyi zachodniej i władz centralnych.

Oprócz aktów gubernium zachodnio-galicyjskiego wydano Królestwu Polskiemu, w myśl konwencyi z 1828, także akta innych władz prowincjonalnych Galicyi zachodniej a w szczególności: buchalteryi, która wydała dotyczące Galicyi zachodniej i cyrkułu zamojskiego akta katastralne, fasze dominikalne, lustracye i taryfy podatku ofiara z lat 1803—1809, administracyi dóbr państwowych i cyrkułów, z których wydano kasowe księgi, akta, dzienniki i rachunki.

Lwowska Vereinte Zoll- Tabak- und Stempel-Gefällen-Verwaltung wydała zachodnio-galicyjskie i zamojskie akta, dotyczące ceł i kontrabandy. Akta te przed wydaniem poprzedzono na porubrykowanych arkuszach, pozszywanych w tomy, które przechowane są w archiwum Namiestnictwa.

Dyrekeya sprzedaży soli w Wieliczce wydała akta i księgi, dotyczące sprzedaży soli do Królestwa polskiego i Galicyi zachodniej przez byłą dyrekeyę sprzedaży soli w Podgórzu, a dalej akta byłego książęco-warszawskiego składu soli w Podgórzu, istniejącego tam z powodu wspólnego posiadania salin wielickich.

Z władz centralnych wiedeńskich wydała zjednoczona Kancelarya nadworna akta, dotyczące Galicyi zachodniej i cyrkułu zamojskiego w ogólnej ilości 117 fascykułów a nadto i mapy Galicyi zachodniej, szkice do map, poprawki, obliczenia trygonometryczne, akta podziału Galicyi zachodniej na 6 okręgów, protokół komisji mierniczej (Ausmessungskommission), spis parafij i dominiów z 12 okręgów Galicyi zachodniej i spis miejscowości, dokonany częścią przez inżynierów cyrkularnych, częścią przez t. zw. Detailleurs. Zjednoczona Kamera nadworna wydała akta, dotyczące Galicyi zachodniej i cyrkułu zamojskiego a w szczególności :

Kameralakten des k. k. Hofkammerarchivs v. 1796—1808.

Bankalakten „ „ „ „ 1801—1808.

Bankalakten der k. k. Hofkammerregistratur 1809—1810.

Staatsschuldenakten des k. k. Hofkammerarchivs 1787—1801.

Kreditsakten des k. k. Hofkammerarchivs 1796—1809.

Kommerz-Akten des k. k. Hofkammerarchivs 1795—1809.

Domainen-Akten „ „ „ 1796—1800.

Z podziałem na:

Galizische Domainen.

Geistliche Güter-Akten 1796—1800.

Ex-Jesuiten-Güter 1797—1799.

Robot-Abolitions-Akten 1797.

Staatsgüterbeschreibungen.

Domainen-Akten der k. k. Hofkammerregistratur 1801—1809.

Münz- und Bergwesenakten des k. k. Hofkammerarchivs 1796—1803.

Sammlung der für Westgalizien erflossenen Patente und Zirkularverordnungen 1796—1809.

Ogółem 120 fascykułów.

Spis aktów, wydanych przez obie władze centralne, znajduje się w archiwum Namiestnictwa. Akta Kamery nadwornej przysły z Wiednia do Lwowa z trzema egzemplarzami streszczeń tych aktów czyli s. zw. elenchów, podczas gdy akta Kancelaryi nadwornej przysły do Lwowa bez elenchów i dopiero na miejscu, na żądanie komisarza polskiego, sporządzono dwa egzemplarze tych elenchów, jednakowoż archiwum Namiestnictwa we Lwowie niema tych elenchów ani z aktów kameralnych ani z aktów Kancelaryi nadwornej i są tylko spisy tych aktów.

VII.

Ekstradycya aktów wolnemu miastu Krakowowi.

W r. 1820 gdy już była w toku ekstradycya aktów między rządami polskim a austryackim, senat wolnego miasta Krakowa udzielił komisarzowi polskiemu, Sylweremu Strzeleckiemu, pełnomocnictwo do odbioru aktów, dotyczących się instytucyj i korporacyj teraz w kraju wolnego miasta Krakowa będących, tudzież aktów byłego magistratu Krakowa. Gdy jednak w r. 1823 rząd austryacki zaczął wydawać akta wolnemu miastu Krakowowi, pełnomocnikiem miasta był Michał Oleksiński, adwokat.

Wydano wolnemu miastu Krakowowi akta następujące:

Akta gubernialne, dotyczące budowy dykasteryów krakowskich i potrzeb kancelaryjnych krakowskiej dyrekeyi budownictwa z lat 1804—1811.

Akta gubernium krakowskiego, dotyczące się t. zw. „suchej taxy“ należnej młynom krakowskim z lat 1799—1801.

Akta gubernialne, dotyczące się należytości i rachunków Jana Maja, redaktora Gazety Krakowskiej, za ogłaszanie rozporządzeń i urzędowych ogłoszeń w r. 1808.

Akta gubernialne, dotyczące się studyum prawniczego, teologicznego, lekarskiego i chirurgicznego, tudzież filozoficznego, dalej szkół normalnych, ludowych, prywatnych, drukarni i biblioteki w Krakowie z lat 1803—1810.

Przywileje Władysława IV., Michała, Jana III. i Augusta II. dla klasztoru Augustyanów na Kaźmierzu. Oryginały bez pieczęci.

Akta gubernium wschodnio-galicyjskiego, dotyczące się prawa wyszynku spadkobierców Löfflera w jurydyce Retoryka w mieście Krakowie. Akt z r. 1809 z 94 załącznikami.

Plan sytuacyjny gruntów i realności, należących do Kaźmierza.

Akta gubernium zachodnio-galicyjskiego, dotyczące pomieszczenia administracyi dóbr państwowych w Krakowie z r. 1801.

Akta tegoż gubernium, dotyczące cechu rzeźników w Krakowie z r. 1801.

Akta gubernium wschodnio-galicyjskiego z lat 1801—1809, dotyczące się miasta Krakowa (n. p. brukowanie miasta, czyszczenie miasta, budowa budynku mieszkalnego dla kata, naprawa mostu smoleńskiego nad Rudą).

Akta gubernium wschodnio-galicyjskiego, dotyczące urzędników wolnego miasta Krakowa.

Akta gubernialne, dotyczące się prób mlewa i pieczywa w celu uzyskania niższych cen artykułów żywności w Krakowie z lat 1799—1802.

Akta z lat 1797, 1798, 1800, 1801, 1803, dotyczące cechu zegarmistrzów i mydlarzy w Krakowie.

VIII.

Akta rejonu podgórskiego zwrócone Austrii.

W ciągu całego długoletniego postępowania ekstradycyjnego prawidłowo rząd austriacki był stroną oddającą a rząd polski i rząd wolnego miasta Krakowa stroną odbierającą. Były jednak pewne akta, które rząd polski i wolne miasto Kraków musiały zwrócić rządowi austriackiemu a to akta dotyczące się rejonu podgórskiego. W r. 1829 odebrał rząd austriacki:

1. Akta krakowskiej prefektury, dotyczące rejonu podgórskiego w sprawach duchownych, żydowskich, wojskowych, sanitarnych, policyjnych miejskich, urbaryalnych, poddańczych, drogowych, mostowych, skarbowych, celnych, solnych i tabaczych a nadto z tychże aktów prefektury departamentu krakowskiego:

2. Akta demarkacyi w sekcji Podgórskiej.

3. Akta objęcia miasta Podgórze w posesyą Księstwa Warszawskiego.

4. Akta zaokrąglenia obwodu sekcji podgórskiej, następnie odebrał.

5. Dzienniki Kasy cyrkularnej krakowskiej.

6. Rachunki Kasy miejskiej w Podgórzu:

wreszcie:

8. Akta ministerium spraw wewnętrznych Ks. Warszawskiego dotyczące się:

Benedyktynów Tynieckich.

Probostwa w Wieliczce.

Klasztoru Reformatów Wieliczce.

Miasta Podgórze.

8. Akta Komisji Wyznań i Oświaty, dotyczące się Probostwa w Tyńcu.

9. Akta, dotyczące się kopalni i fabryki siarczannej w Swozowicach.

Z aktów tych gubernium zatrzymało w swej registraturze akta pod 2, 3, 4, 7 i 8 wymienione a resztę aktów rozesłało władzom dotyczącym a mianowicie cyrkulowi w Bochni, cyrkulowi w Wadowicach, Buchalterji, Administracyi myt. ceł i tytoniu, sądowi krajowemu, administracyi kopalń i salin w Wieliczce.

IX.

Akta gubernialne odstąpione władzom innym.

W miarę tworzenia się nowych władz, na które przechodziła część dawnej kompetencyi gubernium, okazywała się potrzeba wydzielania z registratury gubernialnej aktów, dotyczących takich spraw, których załatwienie należało teraz do kompetencyi władz nowych.

1. W latach 1831 i 1832 oddano do Vereinigte Kameral-Gefällen-Verwaltung we Lwowie, akta gubernialne: w sprawach taks i stempli z lat 1774—1803,

w sprawach loteryi z lat 1784—1829,

w sprawach domen rządowych z lat 1772—1826,

w sprawach taks pośmiertnych (Mortuarium) z lat 1778—1832.

2. W styczniu r. 1849 rozpoczęło się wydawanie aktów registratury lwowskiej, dotyczących się zachodnich powiatów Galicyi, nowo utworzonej Komisji gubernialnej w Krakowie. Sposób wydawania aktów był dwojaki: registratura lwowska układała akta, odnoszące się do miast, gmin, parafij, kościołów i t. p. w t. zw. rektyfikaty i wysyłała. pakami do Krakowa, albo też do aktów komisji gubernialnej, nadsyłanych z Krakowa, wyszukiwała akta poprzednie (t. zw. priora. Vorakten) i wysyłała do Krakowa, gdzie już te akta pozostawały.

3. W roku 1851 rozpoczęto wydzielanie aktów dla Bukowiny a nadto dla mających się utworzyć rządów w Stanisławowie, Lwowie i Krakowie. Wydawanie aktów rządowi krajowemu na Bukowinie trwało do r. 1861, natomiast wydawanie aktów dla rządów musiano zaniechać, gdyż do utworzenia rządów nie doszło.

4. W latach 1850 i 1851 wydano Krajowej Dyrekcyi Skarbu:

Akta t. zw. Staatsgüter-Veräusserungs-Kommission liczące 269 rektyfikatów, 4 konwoluty i mapy lasów w Węldzirzu.¹⁾

Akta z VIII. departamentu registratury (Steuersachen) razem 784 fascykułów, 55 tomów indeksów (1819—51). Akta komisyjne fasc. 148, wśród nich Grundsteuer-Akten z lat 1818—1827 (36 fasc.) i Bukowinaer Grundsteuer-Regulierung (1 fasc.) protokołów t. 17. indeksów t. 15.

Akta z III. departamentu spraw kasowych i kameralnych razem 180 fasc., 18 rektyfikatów, 2 fasc. normalistów (1836—1848) 44 konwolutów, 31 tomów indeksów, 32 rektyfikatów.

Akta z IV. departamentu (Erbsteuersachen 1836—1850) razem 25 fasc., 59 rektyfikatów, 6 konwolutów.

Akta z V. departamentu (Tax-Stempel-Tranksteuer-Kredits-Tabak-Lotto-Post-Bank-Salinen-Münz und Bergwesen) 1819—1798 w 110 fasc., 35 rektyfikatów, 14 konwolutów, 31 tomów indeksów.

Akta z IV. departamentu, dotyczące się funduszu kaduków 1836—1852.

Akta z IV. departamentu: normalia w sprawach fiskalnych 1821—1851.

¹⁾ Akta te przechowuje obecnie Biblioteka uniwersytecka we Lwowie. Repertoryum do tych aktów wydał konserwator dr. Eugeniusz Barwiński w tomie III. zeszytu 3. Teki konserwatorskiej.

Akt z IV. departamentu, dotyczące urzędu fiskalnego (Fiscalamt) 1819—1852).

5. W r. 1850 wydano sądowi apelacyjnemu we Lwowie z aktów gubernialnych normalia dotyczące ciężkich przestępstw policyjnych z lat 1804—1850.

6. W r. 1851 wydano Komisji zwanej Grundentlastungs Ministerial-Kommission we Lwowie, akta dotyczące umów z poddanymi o zniesienie robocizny (Robot-Abolitions-Verträge) i umów o zamianę robocizną na świadczenia pieniężne (Relutions-Verträge) z 24 dóbr a później akta zaliczek udzielonych na odszkodowanie należne za zniesienie powinności poddańczych (Urbarial-Entschädigungs-Vorschüsse) z lat 1849—1854.

7. W r. 1854 wydano takiej samej komisji, urzędującej w Krakowie, akta zaliczek udzielanych na odszkodowanie za zniesienie powinności poddańczych z lat 1849—1854.

8. Wreszcie w r. 1866 wydano Nadprokuratorowi Państwa we Lwowie akta, odnoszące się do zakładów więziennych. ¹⁾

W r. 1854, w czerwcu, w miejsce komisji gubernialnej w Krakowie utworzono rząd krajowy, który jednak zniesiono 30. sierpnia 1860, a sześć obwodów zachodnich poddano bezpośrednio pod zarząd Namiestnictwa. Skutkiem tego połączenia wiele aktów przewieziono do Lwowa. W maju 1862 ponownie odłączono obwody zachodnie i utworzono Komisję Namiestnictwa w Krakowie. Wypadało wtedy akta, które powstały we Lwowie w czasie od września 1860 do maja 1862 i odnosiły się do obwodów zachodnich, wydzielić i napowrót odwieźć do Krakowa wraz z aktami, w r. 1860 do Lwowa przywiezionymi. Z obawy jednak, że się tem wywoła wielki nieporządek w aktach, pozostawiono te akta we Lwowie a komisya Namiestnictwa w Krakowie posyłała swe akta do instrukcyi do Lwowa, tam wyszukiwano do nich t. zw. priora (Vorakten) i odsyłało do Krakowa gdzie je już zostawiano w tamtejszej registraturze. W r. 1867 zniesiono komisję Namiestnictwa w Krakowie z dniem 28. lutego i rozciągnięto działalność urzędową Namiestnictwa lwowskiego także na zachodnie obwody Galicyi. Wobec tego Prezydium Namiestnictwa zarządziło przewiezenie aktów registratury wraz z księgami do Lwowa zaraz po 28. lutego 1867. ²⁾

¹⁾ W archiwum Namiestnictwa jest serya ksiąg, licząca 6 tomów, w których spisane są liczby aktów, wydanych władzom innym.

²⁾ O registraturze Komisji Namiestnictwa w Krakowie zdaje sprawę Dndik: Archive im Königreiche Galizien und Lodomerien. Wien. 1867.

X.

Szkartowanie aktów gubernialnych.

Pierwszą wiadomość o szkartowaniu aktów w registraturze gubernialnej posiadamy już z r. 1786. W tym roku Kancelarya nadworna wydała nakaz szkartowania aktów nieużytecznych w registraturze gubernialnej. Na skutek tego reskryptu dyrektor registratury, Hess, sporządził specyfikację aktów, któreby można szkartować. Za takie uważał akta, które w wielkiej liczbie co rok wpływały n. p. podania Żydów o zezwolenie na małżeństwo, podania o paszporty podróżne, o paszporty na przywóz towarów i wiktuałów, o licencye na pobyt za granicą. Wnioski Hessa kancelarya nadworna zatwierdziła i poleciła, by kierujący szkartowaniem adjunkt registratury, ilekroć uzna, że także i inne akta nadają się do szkartowania, odłożył je i zasięgnął pozwolenia gubernium do ich wyszkartowania.

Do szkartowania aktów tym razem wcale nie doszło. Dopiero w r. 1818, gdy już liczba aktów, nagromadzonych w registraturze wzrosła do tego stopnia, że aktów z ostatniego roku nie było już gdzie pomieścić, wzięto się do szkartowania, do którego przydzielono z registratury dwu urzędników i czterech przyjętych pisarzy dziennych. Sposób postępowania był następujący: akta, które nie nadawały się do szkartowania, zachowywano. Akta, nadające się do szkartowania, oddawano całymi fascykulami, w których te akta były złożone wedle materyi i chronologicznie pisarzom, a ci wypisywali na porubrykowanych arkuszach numer porządkowy każdego aktu w tym fascykule, liczbę protokołu podawczego, którą miał ten akt, zwięzłą treść tego aktu i datę załatwienia. Streszczenia te nazywano *Elenchen*. Arkusze *elenchów* dyrektora registratury przedkładała temu departamentowi, do którego należały, ze względu na materję. Departament po przeglądnięciu dawał polecenie szkartowania wszystkich aktów, albo polecał pewne akta zachować a w razie wątpliwości zasięgał zdania gubernium lub prezydium. Aktów zupełnie bezwartościowych nie streszczano, wcale tylko spisywano ich liczby. W protokole podawczym, przy każdej liczbie, której odpowiadający akt wyszkartowano pisano lub wybijano stampilią „ausgemerzt“. O postępie szkartowania miało gubernium zdawać co pół roku sprawozdanie Kancelaryi nadwornej.

Szkartowanie aktów rozpoczęto od najstarszych, z lat 1772 do 1795 złożonych w t. zw. Alt-Archiv. Akta szkartowano porządkiem numerowym fascykułów materyi, a więc od:

1. Pierwsze elenchy z fasc. 1. 2. 3. 4. 11. przedłożono w połowie maja 1819 a w listopadzie tego roku już pierwsze wyszkartowane z fascykułów 1. 2. 3. i 4. akta, ważące 39 cetnarów wiedeńskich nabył właściciel drukarni i papierni Józef Jan Piller za 128 fl. 42 kr., płacąc za cetnar 3 fl. 18 kr. Szkartowanie aktów z lat 1772—1795, mieszczących się w t. zw. Alt-Archiv trwało do r. 1837. Do opróżniającego się Alt-Archiv przenoszono akta z t. zw. Mittel-Archiv z lat 1796—1806 a akta z lat 1807 do 1820 przechowane w t. zw. currente Registratur, przeniesiono w r. 1834 do t. zw. Mittel-Archiv. Akta z lat 1796—1806 przeniesione z Mittel- do Alt-Archiv liczyły w dziale Publico-Politica 906, Militaria 136, Cameralia 73, Contributionalia 79, razem 1194 fascykułów. Po pierwszym roku szkartowania, t. j. w r. 1838, cyfra ich spadła na 935, a w r. 1839 na 684 fascykułów, co daje pojęcie o rozmiarach dokonywanych szkartowań.

Z obawy aby akta wyszkartowane nie dostawały się do rąk publiczności, guberniom wydało w l. 1825 i 1830 przepis, że akta szkartowane musi się odwozić wprost do papierni, pod dozorem urzędnika registratury, gdyż inaczej musi się akta przedtem w gubernium podrzeć w kawałki, co mają skutecznie stróże gubernialni. Okazało się, że te przepisy nie zapobiegają nadużyciom. W r. 1844 właściciel papierni, Schneider, zakupił akta szkartowane, które pod dozorem urzędnika registratury zawieziono na wagę miejską i po zważeniu złożono w domu Schneidra. Tam odbywało się przez kilka dni darcie papierów pod dozorem urzędnika registratury. Mimo to w wędliniarniach lwowskich zawijano towar w arkusze referatów gubernialnych a policya przeprowadziwszy rewizye znalazła u jednego Żyda 8 pak aktów gubernialnych.

Szkartowanie aktów trwało do r. 1859 i skończyło się na aktach r. 1818. W miarę jak szkartowano, streszczano coraz mniej aktów, skutkiem tego każda późniejsza serya elenchów jest mniej liczna. Elenchów są cztery serye:

I. Obejmuje streszczenia aktów wyszkartowanych od

r. 1772—1795 i liczy tomów	.	.	.	105
II. od 1796—1806 i liczy tomów	.	.	.	27
III. od 1807—1813 i liczy tomów	.	.	.	11
IV. od 1814—1818 i liczy tomów	.	.	.	8

Razem tomów elenchów . 151

Liczby aktów wyszkartowanych z lat 1772 do 1818 są spisane w sześciu tomach.

Po wyszkartowaniu aktów do r. 1819 przystąpiono w dalszym ciągu do szkartowania aktów późniejszych, ale czyniono to inaczej niż poprzednio, gdyż zaniechano zupełnie streszczania aktów, mających być szkartowanymi i jedynie liczby aktów wpisywano do wykazu aktów wyszkartowanych a przy tej samej liczbie, która się znajdowała w protokole podawczym, wybijano stampilię: „aus-gemerzt“.

Wykazy liczb aktów wyszkartowanych z lat 1819 do 1840 (względnie 1835) stanowią seryę ksiąg, liczącą 24 tomów, w której jednak brak tomów 5. 22 i 23,

Wykazy liczb aktów wyszkartowanych z lat 1841 (względnie 1836) do 1859 stanowią seryę ksiąg, liczącą tomów 12.

ALOJZY WINIARZ.

ŻARNOWIEC I JEGO OKOLICA.

Zarys historyczno-etnograficzny.

(Ciąg dalszy).

Biorące zapewne początek ze skupu robocizny, czynsze „ziemne“ pobierano nadal i po przywróceniu robót pańszczyźnianych. Obowiązywały one wszystkich bez wyjątku kmieci starościńskich. Norma opłaty była dla każdej wsi i epoki odmienną, zależną od urodzajności gleby, ilości danin w naturze i wartości pieniędzy. Względnie najwyższą¹⁾ notujemy pomiędzy 1564 a 1650 rokiem: maximum po 2 złp. z łana, pobierano w Rzędowicach i Kapielach; po grzywnie (48 groszy) w Chlinie, Otoli i Jeziorowicach, po złotemu w Czubrowicach, po 24 groszy w Wierzbicy, po 20 groszy w Jeżówce i Koryczanach, w innych wsiach po 18 groszy, (spu nie dawały jedne Rzędowice). Przy wprowadzeniu robocizny trzidniowej, czynsze zniżono do połowy. W XVIII. wieku maximum po 4 złp. 22 groszy z osady, opłaca wieś Koryczany, minimum po 27 groszy Łany Wielkie.

W XVII. wieku mamy w starostwie nowy podatek zwany „biernem“, opłacany w kwocie od 2 do 14 groszy z gospodarki, zastępujący daninę w nabiale, wychodzącą ze zwyczaju w tym okresie. Prócz powyższych istniały w niektórych wioskach specjalne opłaty, niepobierane poza ich obrębem a mianowicie: „obiedne“

¹⁾ Wyższą normę 4 złp. 22 groszy spotykamy wprawdzie w XVIII. stuleciu, lecz przecież wartość pieniędzy była już wtedy o wiele mniejszą.

